

vinami“, „že Rakousko mělo čerpat z neštěstí královéhradeckého poučení pro všechnu svou budoucnost. Zdravý rozum rakouský byl by mžikem postihl, jakými drahami má se nadále brátí politika Rakouska, že má doma především uspokojit český národ znovuzřízením starobylého státu českého jakožto nejpevnější hradby proti nájezdům Průšáctva; v zahraniční politice své že má hledět odtrhnout Rusko od Pruska a získati si poznovu bývalého přátelství vedle přátelství Francie... Místo s Čechy vyrovnalo se Rakousko o překot s Maďary a svěřilo v těch dobách svou zahraniční politiku Maďaru...“ Heslo Viribus unitis, psal v článku »Panování Františka Josefa«, neznamená „nic jiného, než: Němci a Maďaři se spojnými silami proti Čechům.“ Hašek, neznaje podstatu a příčiny světové války a dívaje se na události očima buržoasního nacionalisty, nechápal, že vládnoucí německá a maďarská třída je něco jiného než německý a maďarský pracující lid. Zásadně nenáviděl Němce a Maďary jako celek bez ohledu na jejich postavení a třídní příslušnost. Doporučoval legionářům zabít na frontě prostě německé a maďarské vojáky, kteří trpěli válkou tak jako čeští a slovenští vojáci, kteří bojovali rovněž za zájmy jim cizí, kteří i v mírových dobách byli utlačováni a vykořisťováni vlastní vládnoucí buržoasií a šlechtou a posléze v posledním roce války se zbrani v ruce vystupovali proti těm, kteří je vrhli na jatka světové války. Jeho nacionální protirakouská nenávisť šla tak daleko, že neviděl, že čeští a slovenští dobrovolci podporují svým bojem tehdy nejreakčnější evropský politický režim, carské samoděržaví. Zdůrazňování toho, že celý český národ, kterýžto pojem chápal Hašek bez jakéhokoli vztahu k třídám, bojuje – pokud může – proti Rakousko-Uhersku, nebylo zcela objektivní; česká buržoasie, jak je známo, za války těsně spolupracovala s vládnoucími rakouskými kruhy a podílela se na válečných ziscích. Jsa v zajetí buržoasní ideologie, Hašek dokonce v závěru článku „Věc utlačených“ výhružně psal: „Naše pomsta přejde na všechny, kteří nechápou a nechťí býti přesvědčeni o nutnosti spolupůsobení všech národních sil. My přivedeme s sebou do Čech všechny ty, kteří za našeho povstání proti Rakousku pracovali proti nám a kteří nešli s námi. A doma uděláme nad nimi krátký, ale hrozný soud. Zrealisujeme Macharovy šibeničky a šibenice a kdyby můj vlastní bratr jevil austrofilské smýšlení, sám mu hodím smyčku na krk.“ Tak se i Hašek podílel na nacionalistické výchově čs. legií v Rusku. Sám nebezpečí, jež z tohoto nacionalis-

mu pramenilo, včas zpozoroval a vyvodil z něho důsledky. U masy legionářů zůstal však nacionalismus a šovinismus zakořeněn a pozdější výchovou se ještě prohloubil. Tento nacionální šovinismus se stal pláštíkem, pod nímž se dalo pozdější vystoupení čs. legií proti sovětské vládě.

Jednou z nejzdařilejších prací, kterou Hašek v tomto období – do počátku září 1916 – napsal a která je založena na základě skutečných událostí, je feuilleton „Po stopách státní policie v Praze“. Byl uveřejněn ve 23. čísle „Čechoslovana“ z 21. srpna 1916 a ukazoval praxi rakouských bezpečnostních orgánů.¹ Uvádíme jej pro jeho závažnost i pro to, že události, které popisuje, měly svou dohru v Rusku.

„Po stopách státní policie v Praze

I.

Bylo to v době, kdy císař František Josef I. měl opět přijet do Prahy, aby klepal kladívkem na základní kámen k nějakému mostu. V české otázce se totiž starý monarcha specialisoval výhradně na mosty. Přijel, zaklepal na kámen, poznamenal: „To jest zajímavé, že tento most vede s jedné strany na druhou,“ na to ještě řekl: „To mne česí, že jste Těši“ a po takové návštěvě měl vždy celý český národ dojem, že ten starý pán má paralysu.

Byly to takové slavné doby, kdy státní policie v Praze vyvíjela dalekosáhlou činnost a zavřela z restaurace „U dvojky“ starého chromého harmonikáře Kučeru, který před nějakými třiceti lety před projektovanou návštěvou císaře vydal se pěšky z Prahy do Vídně a tam se někde vrhl pod koně císařova kočáru při jeho projíždce, aby si vymohl audienci, neboť měl fixní ideu, že musí dostat trafikku, když mu italská kule u Custozzy přerazila nohu. Místo trafikky dostal na základě „prügelpatentu“ pět dní, pak pozorovali asi měsíc jeho duševní stav na jedné vídeňské psychiatrické klinice a pátrali, zdali si nedopisuje s podezřelými lidmi za hranicemi. Když zjistili, že neumí psát a že je úplně přičetný, dopravili ho na hnanickou stanicí a odtud již šel normální cestou šupem do Prahy, kde

¹ Uveřejněn v knize Pod věchýtkem humoru (usp. V. Lacina), Praha 1949, str. 117–124.

na památku své nezdařené audience u císaře pána složil na harmoniku píseň:

*„Mě ve Vídni nic netěší,
je to samý blázinec
a velká menažerie,
o jemine, o jemine . . .“*

Tu písničku hrával a zpíval po třicet let „U dvojky“ a kdykoliv měl císař pán přijet do Prahy, odvedla vždy státní policie harmonikáře Kučeru do „čtyřky“ na policejním ředitelství, takže život Kučerův byl jakousi matematickou formulí a on měl dojem, že císař František Josef I. má strach z něho, ze starého Kučery, a to mu vždy dodávalo nové životní síly.

Pražská státní policie velice se zajímala též o potulného fotografa Netečku, který bloudil po ulicích Prahy v starém ošumělém havcloku, s velkou černou zamaštěnou vázankou a s hroznou hřívou lví pod obrovským širákem. Vyhlížel jako loupežník z Abbruz. Ten muž vláčil stále s sebou sešlý, rozbitý fotografický aparát, stokrát snad přeražené a stokrát snad svázané motouzem dřevěné nohy stojanu a láhev rumu.

Kdysi před lety při císařově návštěvě prodral se špalírem a pronikl, hrozný svým zjevem, až k samotnému mocnáři, ke kterému prohodil: „Není libo dát se vyblejsknout? Račte se tvářit co možná přívětivě.“

Byl okamžitě odstraněn a na policejním ředitelství pomalu v separaci vyprchávaly z hlavy jeho sny o titulu dvorního fotografa. Policejní lékař vydal mu pěkné svědectví, že je alkoholik, dědičně zatížený, neškodný idiot. A tak mohl se opět Netečka vrátit do lidské společnosti, dál bloudil Prahou, fotografoval staré paláce, pil rum u památníků naší staré slávy a kdykoliv přijel císař pán do Prahy, putoval Netečka za mříže, referuje tam o své afféře druhům v neštěstí prostívkami slovy: „Von nechce, abych ho fotografoval.“

Před návštěvou císařovou v Praze bývaly totiž separace policejního ředitelství pravidelně plny. Státní policie si nevybírala. Zavřela všechny potulné brusiče, kteří mají tak hloupé řemeslo, že brousí nože, jako kdyby ty nože brousili jedině na císaře pána.

Z oken na ulici musely být odstraněny květináče, aby nepadly snad císaři pánu na hlavu. Pro italského prodavače zmrzliny, který nevinně točil klikou přístroje na zmrzlinu, přišli detektivové a odvedli ho do separace, kde již ležel na pryčně

drožkář Macek, podezřelý tím, že jednou před léty v „Černém pivovaře“ vyhrál v nějaké tombole sádrový odlitek císaře Františka Josefa I., dával mu připíjet, vedl s ním dlouhé řeči a na konec mu urazil hlavu, kterou pohodil na oddělení „pro pány“. Dokázal sice, že byl opilý tak, jak to zákon vyžaduje, ale byl přece veden v evidenci, stejně jako hubatá květinářka z Uhelného trhu, která před každou ohlášenou návštěvou císařovou v Praze vykřikovala, že to císaři pánu pěkně poví do obličej, jak s ní zachází magistrát.

V těch dobách mívala tedy státní policie plné ruce práce, aby dokázala veřejnosti, co to znamená slovo: „Milovaný mocnár“. S jednou návštěvou císařovou v Praze spojena jest i tato obdivuhodná detektivní historie, vyjadřující důvtip státní policie, její kombinace a její nezdar.

II.

Na Žižkově vycházel v těch památných dobách časopis „Chudás“ a „Nová Omladina“. Oba názvy vystihovaly program. Psával jsem tenkrát do těch časopisů články, ve kterých jsem si dělal legraci ze slavných úřadů a přicházel na besedy s vydavatelem těch časopisů redaktorem Knotkem, který nyní rediguje „Ostravský Deník“.

Tenkrát, když měl císař přijet do Prahy, měl na programu i návštěvu Žižkova. Soudil jsem, že císař pán chce usmířit Žižkováky, kteří nikdy nejevili nějakých sympatií k habsburskému rodu a v tom smyslu hovořili jsme jednoho odpoledního dne u redaktora Knotka v jeho bytě, když přišel administrátor „Chudase“ Kalina, provázený nějakým zasmušilým vyhlížejícím mužem.

„Přátelé,“ pravil Kalina s nadšením, „naši redakci navštívil tento pán, já se s ním nemohu dohovět, neboť je to Talián. Přijíždí z Ruska.“

Zasmušilý host přistoupil k nám blíže, když byl se před tím opatrně rozhlédl kolem. „Jsem,“ řekl italsky ledovým hlasem, „Pietro Perri, dítě Florencie. Politicky činným v Oděse. Utekl. Pronásledován úřady. Caramba! Těžká cesta přes hranice. Porco maladetto! Prosim o pohostinství. Budu pracovati. Přijede císař, porco maladetto!“

„To je pěkná věc,“ řekl jsem redaktoru Knotkovi, „patrně nás asi všechny zavřou.“

„Caramba“, mluvil dále Pietro Perri, „psal jsem již ve vaši

redakci ostrý článek proti císaři. Německy napsal, madona mia. Třeba něco provést. Chystáte něco? Nedůvěřujete? Madona mia. Dokumenty na hranicích ukradli.“

Redaktor Knotek mezitím poznamenal ke mně, že italština Pietra Perriho je trochu podivná, načež Pietro Perri odpověděl: „Zapomněl mnoho italsky, žil v Rusku. Utekl, porco maledetto.“ „Umíte rusky?“ „Zapomněl, Ital, dítě Florencie, caramba.“ A Pietro Perri počal mluvit německy. Mezitím přišlo několik známých, básník G. R. Opočenský s Rosenzweigem-Moirem.

Němčina Pietra Perriho byla jako jeho italština. Bylo v ní tolik příbuzného k češtině, jako když slovo za slovem překládáš.

„Pardon,“ ozval se Pietro Perri, když v tom smyslu mluvil jsem k Moirovi, „jazyk český neznám. Ani slova nerozumím. Těžká řeč. Neměl příležitost.“

Opočenský počal bručet píseň: „Milion paží“ a Pietro Perri řekl: „Pěkná píseň, caramba, milion hände im dunkl falteten, Madona mia.“

Vstal jsem a vyzdvihuje šálek s čajem, pronesl tento přípitek česky: „Necht žije Pietro Perri. O půl šesté zatahnu ho do koupelny a tam ho podřezám.“

Pietro Perri zbledl, vytáhl z kapsy hodinky a třesa se na celém těle, zakoktal německy: „Necítím se zde bezpečným. Jest mně špatně, odejdu. Budu spát venku.“

Vzal klobouk. Řekl jsem: „Pietro Perri, přítel Rosenzweig-Moir vás bude doprovázet a půjdete k němu na Vinohrady spát. Nevím, co se vám zde nelíbí. Doprovodím vás na Žižkov.“

Šli jsme. Na chodbě upustil, vytahuje šátek, Pietro Perri z kapsy několik patron do revolveru. Podal jsem je s poznámkou, že jest to typ „buldog 16.“

„Mám dobrý revolver,“ odpověděl Pietro Perri, vytahuje z kapsy starý revolver systému „lefoche“. Měl smůlu. Patrony „buldog“ nevejdu se nikdy do revolveru „lefoche“. Po cestě na rozhraní Žižkova a Vinohrad doporučil jsem Moirovi vřele Pietro Perriho. „Rozumím“, řekl Pietro Perri, „neumím česky, tuším.“ A utřel si pot s čela.

Druhého dne přišel Rosenzweig-Moir zřejmě rozčilen do redakce „Chudasa“. „Pietro Perri mně zmizel z bytu“, hlásil rozechvěle, „šel jsem si pro cigarety a když jsem se vrátil, byl již Pietro Perri pryč. Mé papíry byly na stole přehrabány a

mně se ztratil svazek dopisů, obsahující korespondenci s paní Mličkovou.“

To byla velmi vážná věc, neboť paní Mličková ve dvanácti dopisech upomínala Moira o zaplacení nějakých večerů, krému na boty, rozbitého cilindru a zmizelého plivátka, kterým v tom bytě hleděl se Moir zachránit před zmrznutím.

A tak Pietro Perri zmizel s těmi dokumenty, zanechav po sobě v našich rukou jen rukopis svého článku, který den před tím napsal hroznou němčinou v redakci. Jednu větu si pamatují: „Nejllepší by bylo použít návštěvy císařovy k tomu, aby nikdy se již neodvážil přijeti do Prahy.“

Část rukopisu uchoval u sebe administrátor Kalina, onu nevinou část, druhou, pro kterou jsme mohli dostat 20 let, jsme spálili právě včas, neboť večer byla vykonána v redakci policejní prohlídka úředníkem státní policie. Prohlídka byla bezvýsledná, ačkoliv prohlédli i klec s kanárkem.

III.

Za dva dny nato objevil se v redakci „Chudasa“ a „Nové Omladiny“ nějaký nešťastný člověk. Měl hlavu obvázanou tak strašně, jakoby mu ji rozmačkalo parní kladivo. Z celé hlavy bylo viděti jen jedno oko a špičku nosu. Nikdy jsem neviděl tak ideálně obvázanou hlavu. Nešťastný muž mluvil hlasem tichým, že přichází ze severu, kde pracoval politicky mezi českým dělnictvem na dolech. Vyličil nám své utrpení. V Bruchu ho zřezali němečtí nacionalové. Musíme něco udělati. Ukradli mu dokumenty na jméno Matějček. Přichází k nám s prosbou, abychom mu zaopatřili nějaké místo, jemu, oběti surového násilí německého. Jest ochoten vše vykonati.

„Teď má přijet císař,“ prohodil významně a dál se rozhovořil o tom, že bude třeba vystoupiti. Může nám dělati třebas sluhu v administraci nebo kolportéra. Je cele náš. Má hlavu úplně rozbitou. A podával nám a tiskl ruce.

Všiml jsem si, že ten nešťastný mladý muž s rozbitou hlavou má ruce úplně studené a chladné. Člověk s rozbitou hlavou má přece horečku. A pak ten jeho hlas a nápadné chování. Vzal jsem stranou redaktora Knotka a žádal ho, aby dal nešťastnému muži pětku zálohy na jeho kolportérské práce, aby nám potvrdil podpisem příjem, poněvadž potřebuji jeho rukopis. Nešťastný muž podepsal: „Stvrzuji tímto příjem deseti korun, Mířička.“

„Vy jste tuším řekl dříve, že se jmenujete Matějčiček.“ Ubo-
žák zakoktal, že se mu ukradly dokumenty. „Proto tedy nevíte,
jak se jmenujete,“ pravil jsem, „to je přirozené a víte, že jsme
již váš rukopis někde viděli? Kalino, sundej mu obvaz s hlavy.“
Když Kalina po úporném zápase s nešťastníkem strhl mu
obvaz s hlavy, objevil se před námi – Pietro Perri. Klekl před
námi. Počali jsme mu mačkatí prsty a vyklubovati ruku, dota-
zující se, jak se vlastně jmenuje. Mučili jsme ho dle starých
krásných vzorů španělské inkvisice. „Já jsem Alexandr Ma-
šek,“ vykotal ze sebe mučený, „a jsem ve službách státní poli-
cie. Neubíjejte mne, já vám všechno povím. V kapse u kabátu
najdete u mne papírek s receptem, jak se vyrábí pumy. Ten
měl jsem někde nenápadně zastrčiti. Večer bude u vás opět
policejní prohlídka a oni ho mají najít. Já mám 190 korun
měsíčně a mám za vás dostati tři sta korun.“

Alexandr Mašek, sloup státní policie pražské, dal se do plá-
č. „Kdo vám obvázal hlavu?“ „Pan doktor Prokop na ředi-
telství.“

Abychom zjistili, zdali skutečně se jmenuje Mašek, došel
Moir na policejní ředitelství to vypátrati. Přišel klidně do
místnosti, kde se scházejí detektivové a ptal se, není-li tam pan
Mašek. „Mašek odešel na Žižkov do Táborské ulice,“ řekl
mu tam nějaký pán velmi prozíravě. Když se Moir vrátil,
pustili jsme zmučeného Maška, který nevěřil ani svým očím,
že nebude zabit.

Vyžádal si ještě od nás potvrzení, že byl od nás prokouknut,
a to k vůli tomu, aby ho vícekrát mezi nás na Žižkov neposílali.
To potvrzení jsme mu vystavili. Znělo:

Policejnímu ředitelství!

Stvrzujeme tímto na žádost Alexandra Maška, agenta státní
policie, že týž byl námi objeven a zjištěn jako Pietro Perri i jako
z práce na severu propuštěný a ztýraný český dělník Matějčiček
– Miříčka. (Následovaly podpisy).

Od té doby jsme měli pokoj od státní policie.

Alexandr Mašek byl zapleten též do antimilitaristického
procesu. Jednou ho poznali v Hybernské ulici v Praze a zmlá-
tili ho tak, že ho odvezli do nemocnice.

Policie rozšířila o něm zprávu, že Alexandr Mašek dotrpěl
někde v Jičíně a že mu nějaká jeptiška zatlačila oči.

Alexandr Mašek zůstal však na živu a nalézá se nyní v Rus-
ku, kde velice se zajímá o českou otázku. Slyšel jsem, že jest
zavřen a že má býti pověšen.

Bude-li pověšen, kladu mu tuto vzpomínku do hrobu.“

Dozvuky tohoto feuilletonu spočívaly v tom, že detektiv
Mašek byl v té době skutečně v Rusku. Byl tam poslán rakous-
kými úřady jako zajatec; měl v Rusku provádět špionáž a po-
dávat zprávy o těch, kteří vystupovali proti Rakousko-Uher-
sku a dávali se zapsat do čs. brigády. Hašek, který se s ním
opravdu seznámil tak, jak to ve feuilletonu napsal, ho však
odhalil. A Maška nezachránilo ani to, že se rychle stáhl až do
Tашkentů, kde se stýkal s českými a slovenskými zajatci. Na
výzvu „Čechoslovana“ byl Mašek zatčen¹ a dopraven do ži-
tomírské věznice. Oficiální zprávy pak potvrdily, že za ústu-
pu čs. legií z Ukrajiny v únoru 1918 byl legionáři „detektiv
Mašek z Prahy zabit bez soudu.“²

Období od září 1916 do února 1917 Hašek většinou trávil
na frontě u 1. pluku, jehož jednotky bojovaly v pinských baži-
nách na Bílé Rusi v oblasti řeky Stochodu. O jeho pobytu tam
svědčí již to, že naprostou většinu jeho článků z tohoto období
tvoří jeho dopisy z fronty. Hašek byl v té době již patrně zproš-
těn funkce emisara zajateckého odboru Svazu a stal se spolu-
pracovníkem „Čechoslovana“. V této funkci dlel často i v Ky-
jevě; pohyboval se tedy v tomto období výhradně mezi Kyje-
jevem a zmíněným úsekem fronty. Jeho činnost nabývala tehdy
všestranného rázu. Vedle své spolupráce s „Čechoslovanem“
pomáhal jako funkcionář Svazu přímo mezi vojáky na frontě
řešit otázky, kterými dobrovolci žili a z nichž nejzohavější
byla otázka důstojnická.³ Hašek v tomto sporu zastával stano-
visko, že každý dobrovolce bez ohledu na to, zda v rakouské
armádě byl nebo nebyl důstojníkem, si svou hodnost v brigádě
musí vysloužit od puky. Sbíral v tomto období materiál a psal
svého „Dobrého vojáka Švejka v zajetí“. Pracoval na dějinách
čs. brigády; sám o tom 17. října 1916 napsal: „Polovičku prá-

¹ Čechoslovák č. 26, 25. června 1917.

² Čechoslováci ve válce a v revoluci, Moskva-Kyjev 1919, str. 149.

³ M. Šešín: Před dvaceti lety . . . (Národní osvobození č. 128, 31. kvě-
tna 1936).